

A hitvédelem – és ami nem az

Minden keresztény "teológus" abban az értelemben, hogy mindenkinek megvan a maga többé-kevésbé átgondolt teológiája. Ugyanígy minden keresztény "apologéta" (hitvédő), valahányszor friss hívők, keresők vagy más vallásúak kérdéseire és kijelentéseire próbál válaszolni. Az Újszövetségnek is rengeteg hitvédelmi részlete van. A hitvédelmet mindenki műveli valamilyen szinten, tehát érdemes ismerni a létalapját, a fogalom bibliai jelentéskörét, hazai tantárgyi helyzetét, az Isten népének történetében betöltött szerepét, és hogy *hogyan nem szabad művelni*.

1. Az apologetika fogalma

Az apologetika szó töve a görög *apologia* főnév és az *apologeomai* ige, amelyeket az Újszövetség köznyelvi és sajátos vallási értelemben egyaránt használ:

- védekezés, (ön)védelem, (jogi) védőbeszéd, igazolás (Lk 12:11, 21:14, Csel 19:33, 22:1, 24:10, 25:8,16, 26:1-2,24, Róm 2:15, 1Kor 9:3, 2Kor 7:11, 12:19, 2Tim 4:16)
- konkrétan a keresztény hit megvédése (Fil 1:7,16,27-30, vö. Júd 3, 2Kor 10:4-5, 11:3-4,12-15) és a hitről való számadás (1Pt 3:15).

2. Az apologetika mint tantárgy

Az apologetika (hitvédelem) a teológia egyik szakága. Bár az USA-ban már egyetemi szintű, apologetikára specializálódott teológiai intézmények jöttek létre, Magyarországon még egyetlen teológiai intézményben sincs önálló apologetikai tanszék, általában szabadon választható rendszeres teológiai, missziológiai, vallástörténeti vagy felekezettudományi szemináriumként szerepel. Ennek az oka egyértelmű az apologetika nagy ágainak vagy témaköreinek ismeretében:

A generális (általános) vagy klasszikus apologetika

Ez Isten létének, a teremtésnek, a Biblia megbízhatóságának, Krisztus feltámadásának, egy szóval a kereszténység való igaz voltának a bizonyításával foglalkozik. Elsősorban a nem hívőket célozza meg, hogy segítse őket a keresztény hitre jutásban, a szoros kapu megtalálásában.

A teológiai apologetika

Ez a keresztények között megjelenő vagy kívülről jövő tévtanításokkal foglalkozik; a már hívőket célozza meg, azért hogy hitük tisztaságát megőrizve megmaradjanak a keskeny úton.

A kulturális apologetika

Ez a kor kultúrájának világnézeti és erkölcsi kihívásaival foglalkozik; elsősorban az a célja, hogy a hívőket segítse az evilágban, de nem evilág szerint való tudatos életvitel kialakításában, de a keresztény etika és filozófia felmutatásával a keresők és más vallásúak felé is kihívás akar lenni

A missziológiai apologetika

Ez a nem keresztény vallási közösségeknek, világnézeti mozgalmaknak és a keresztény háttérű szektáknak a kereszténységről alkotott képével és a kereszténységgel való összehasonlításával, illetve a más vallásúak evangelizációjának módszertanával foglalkozik. Elsősorban a nem keresztényeket célozza meg, hogy segítse őket a szoros kapu megtalálásában, illetve az eltévelyedetteket, hogy segítse őket a keskeny útra való visszatérésben; mivel ez nem egy szűk szakmai elit feladata, a célja minél több hívő felkészítése a misszióknak erre az ágára.

A fenti lista alapján világos, hogy az apologetika mennyire "tantárgyközi" tantárgy: dogmatika, nyelvészet, történelem, vallásismeret, pszichológia stb. mind kell hozzá. Az apologetika ágai között is sok az átfedés, illetve szinte minden teológiai tantárgyat lehet "apologetikus megközelítéssel" tanítani. Ugyanakkor, míg a generális apologetikát önállóan is lehet művelni, a missziológiai apologetikához a többi ág ismereteire is szükség van.

3. A hitvédelem Isten népének a történelmében

A hitvédelmi tevékenység egyidős Isten népének a történelmével. A hitért *mindig* küzdeni kellett, mind a belső, mind a külső támadások ellen, lásd

- az Ószövetségben Mózes és az aranyborjú vagy Illés és a Baál-papok esetét

- az Újszövetségben Jézus és a farizeusok, Pál és a júdaizálók vagy János és a gnosztikusok vitáit
- a 2. sz-i görög apologéták, pl. Jusztinosz küzdelmét, vagy Athanasziosz és a zsinatok hitvallásait, anathémáit
- Luthert és Kálvint a reformáció idején stb.

Isten népének *minden korban* meg kellett felelnie az adott kor őszinte, kereső kérdéseire éppúgy, mint a kihívásokra, félreértésekre, előítéletekre, vádakra vagy éppen a változatos tévtanításokra. Az egyház válasza, reakciója pedig mindig hűen tükrözte (és tükrözi ma is) azt, hogy hogyan viszonyul Urához, önmagához és a környezetéhez. Éppen hite vagy hitetlensége meglátszik azon is, *ahogyan* védte.

Koronként *más* Isten népének a válaszadási, reagálási lehetősége, képessége és készsége. Volt idő, amikor a keresztényeket hamisan vádolták, de a válaszukra is odafigyeltek. Volt olyan idő is, amikor nem kérdezték, hanem irtották őket, és olyan időszak is, amikor a világi hatalomtól megszédülve az egyház küldte máglyára a másképpen gondolkodókat. A hitvédelem az ostoba vallásos bigottságot és a felekezeti ellenségeskedést éppúgy szolgálta, mint a Krisztusban való egységet. Ez azonban sosem magát a hitvédelmet, az apológiát minősíti, hanem egyes művelőit.

Az is változik, hogy a hitélet éppen *melyik területre* szorul leginkább a védelemre. Egy egész korra jellemző lehet pl. a dogmatikai kérdések tisztázása (mint a 2-4. századi krisztológiai viták vagy a megigazulás kérdése a reformáció idején), a hit és a filozófia viszonyának kérdései (mint a reneszánsz vagy a felvilágosodás korában), a hit és a tudomány viszonyának kérdései (mint Galilei idején vagy a 20. században) vagy a nagy etikai kihívások megjelenése (mint most a homoszexualitás és az eutanázia). Nem véletlenül nevezték a 20. századot "az apologetika századának".

Korunkban talán az eddigiéknél is fokozottabban, tudatosabban és összefogottabban kell védeni a keresztény hit önazonosságát a valláskeverés és az elvilágiasodás torzító hatásaitól.

4. A keresztény hitvédelem létalapja

Mivel maga a keresztény vallás sok szempontból egyedülálló, a keresztény hitvédelemnek is vannak egyedülálló sajátosságai. Középpontjában Isten személye áll. Ez pedig alapvetően meghatározza a kereszténységnek az igazság fogalmához és az igazság megismeréséhez való hozzáállását, tehát az apologetikáját is. Íme a legfontosabb elemek, amelyek nélkül sem kereszténység, sem keresztény apologetika nem létezne, és amelyeket ma különösen is hangsúlyozni kell.

Először is, *létezik* teljes igazság:

- a sok relatív, szubjektív emberi igazsággal szemben igenis van teljes igazság (Jn 16:12-13)
- attól függetlenül létezik, hogy valaki tud-e róla, és elfogadja-e, vagy sem (Jn 8:46, Róm 1:18, 2Thessz 2:10).

Másodszor, az igazság *Isten* személye:

- nem csak ismerethalmaz vagy elméleti rendszer (Jn 5:39, 2Kor 3:6)
- hanem maga Isten: aki emberré lett Jézusban (Jn 14:6), és aki Szentlelkével munkálkodik közöttünk (1Jn 5:6).

Harmadszor, az igazság *megismerhető*:

- egyrészt ember nem jöhet rá magától, így mindenki rászorul Isten kinyilatkoztatására (1Kor 2:1-16)
- másrészt az igazság nyílt titok (Jn 18:20, Róm 16:25, 2Kor 4:2), amit Isten mindenkivel meg akar ismertetni (1Tim 2:4)
- harmadrészt Istennek még vannak titkai (5Móz 29:28, 2Kor 12:4), de amit elmondott, az elég az Istennek tetsző élethez és az üdvösséghez (2Tim 3:16-17).

Negyedszer, az igazság a *valóság*

- az Úsz-i igazság-fogalom (*alétheia*) jelentése "való igazság", "valóság" (Jn 14:6 vö. Ézs 5:20)
- az igazságról folytatott elmélkedés és vita tétje a való igazság, a valóság, a realitás: Van Isten? Ha van, milyen? És ez mit jelent itt és most?

Ötödször, az igazság *számít*:

- egyfelől az ember földi és örök sorsa függ attól, hogy ismeri-e (Mt 6:33, Róm 1:25, Jn 17:3,17, 1Jn 5:20)
- másfelől nem magánügy: pozitívan kihathat az emberi közösségre (Ám 5:7, Fil 2:15-16a).

Hatodszor, az igazságot *nem lehet birtokolni*:

- csak az igazság ragadhatja meg és formálhatja át az embert, nem fordítva (Jn 8:32)
- ugyanakkor ránk lett bízva: szóban és tettben megvédeni nemcsak jogunk, hanem Isten és ember előtti kötelességünk (Fil 1:16, Júd 3, 1Pt 3:15 stb.).

5. Ami nem hitvédelem

Először is, a hitvédelem nem lehet valamiféle túlbuzgó, önkéntes istenmegvédés:

- Isten nem szorul rá, hogy az egyik teremtménye megvédje őt egy másiktól
- amit védeni kell, az Isten üzenete, az Istenhez vezető út (Júd 3, Gal 1:6-9).

Másodsor, a hitvédelem nem lehet pusztán elméleti tevékenység, egy entellektüel elitnek való íróasztali agymunka:

- ugyanolyan lelki-szellemi frontvonalbeli tevékenység, mint az evangelizáció vagy a lelkipásztorlás
- arra kell képesnek lennie, hogy a hívők tömegeit gyakorlati módon felkészítse a szolgálatra (Ef 4:11-15).

Harmadsor, a hitvédelem nem lehet pusztán vitatkozás, amely valójában a saját hitben való bizonytalanságból fakad:

- a munka egyik alapja a kereszténység mély ismerete, illetve az igazságáról való teljes meggyőződés
- a küzdelem a másik tisztánlátásáért, a kritikát gyakorló fél érdekében folyik (2Tim 2:22-26).

Negyedsor, a hitvédelem nem lehet olyan elvakult elfogultság, amely egyszerűen a szűk látókörből fakad:

- a munka másik alapja a nem keresztény vallások és világnézetek mély ismerete (Csel 17:28, Tit 1:12)
- a cél éppen a másik fél látókörének kitágítása, a számára új ismeretek és szempontok átadása (Csel 17:21,23b).

Ötödször, a hitvédelem nem lehet a más vallású emberek elleni bigott személyeskedés, mások befeketítése:

- nem a vitát, hanem a másik embert kell megnyerni, bátorítva, segítve, mentve őt (Júd 22, Jak 5:19-20)
- ehhez el kell ismerni, sőt fel kell használni a másik világnézetének pozitív elemeit (Csel 17:22-23, 18:25-26).

Hatodsor, a hitvédelem nem merülhet ki a sértődött tiltakozásban:

- a hitvédőnek tudatában kell lennie a küldetésének és a felhatalmazottságának (Mt 28:18-20, Fil 1:16)
- tudatában kell lennie a tanítványság árának és a tanúságtétel közegének (Jn 15:18-26, 2Kor 11:23-26 stb.).